

מכתב אכספרס - לאקדמיה השוודית

אדונים נכבדים,

לא הייתי בא להטריח שוב פעם אתכם ואת קוראי בישראל בענייניו של שיי ענגון שעיתרתם לו פרס נובל לספרות — לאחר שכבר הרי בינו כולנו לעסוק בו כמעט מכל הבחינות האפשריות — אלמלי הגיע לידינו השבוע כתב-נאומו בפניכם בסעודה החגיגית שערכתם לכבודו ב"אולם הזמב", ונתעורר בליבי חשש כבד שאם תקבלו את הנאום הזה כתעודה מלאה ושלימה, כדרך שנוהגים לקבל נאומים ב"אקדמיות — תבואו הייתה לידי טעות ותציירו בנפשכם תמונה משונה, חסרה, אכסוטית-אולי, אבל כתי נכונה לחלוטין על הסופר, על יצירתו — ועל הסביבה הרוחנית והלאומית שהולידה אותם.

אנחנו כאן, המכירים את יצירתו כזו לה והאוהבים אותה ואת יוצרה עם כל יהודים, יודעים כבר כי כל נאום ונאום היוצא מפיו של ענגון אין לקבלו אלא כפרק נוסף במסכת הסיפור-רית-אישית שלו, ואין הוא בא לבטא אלא את האופן שבו הוא רוצה להיראות בעולמו — ולא את האופן שהוא ועולמו הינם למעשה.

לא שהיחלילת הוציא ענגון מפיו אף הברה אחת שאינה אמת, אלא מתוך עריכת הדברים, מתוך מה שחיסר והשמיט או שכח — וצטיירה תמונה רומנטית שלא מעלמא-הדין — שאולי תטעם לחיכם של כתבי דור-נאליים — אבל אסור לה בהחלט שחסס את שאיפת הדעת העמוקה של הוגי דעות, מבקרים ואקדמאים.

יש בו בנאומו של הסופר הדגול פנינה אחת, טיפוס משה קטן העשוי לשפוך אור על הנאום, ואפילו על הסופר ועל יצירתו. מספר הוא כי את שירו הראשון כתב מתוך געגועים לאביו, רבתי הנכבדים — כל יצירתו של ענגון היא יצירה של געגועים תוך-ומתוך הידיעה הטראגית התנועתית כי אין כל אפשרות שבעולם כי געגועים אלה יבואו אי פעם לידי גאולה. גם נאמו שנאם בפניכם הוא בעצם ביטוי לגעגועים על מה שהוא היה רוצה להיות, אבל — איתה — אינו, ולא יוכל להיות.

כדי לתוכיח לכם עד כמה נאומי זה איננו ביטוי של חודעה עצמית מתוך הרוח, מתוך היתקנות-לשעה מן הסובייקטיבי — אלא בעצם-סיפור קטן, מעשה-בדות אמנותי יפה להמליא, זל אודות הסופר שהוא היה רוצה להיות — דיני שאסור לכם לזל שקוראי בישראל יודעים מעצמם, לאמרו: שב-נאמו השלישי ענגון מרק גדול וחשוב בתולדות-הרוח של עם ישראל, שהוא עצם מעצמו ובשר מבשרו — הפרק של הספרות העברית החדשה.

בהרתי בהשפטה זו, אף כי ישנן השמטות אחרות, חשובות לא פחות. כגון הספרות החסידית, כגון סיפורי רבי נחמן מברצלבה, כגון ספרות יידיש על אגסיה, אבל אם בפרק המוקדש להשפעות, ליציקה (דימוי-הניקיה מר פיע אצלו כשטוט), אם בפרק שבו מתאר הסופר כיצד למד מפי בהמות וחיות, או כיצד להבדיל, עשה ב"משותף עם בובר ושוקן — אם בפרק זה אין משכילי גליציה וסופריה, אין ביאליק ואין ברנר, אין ש. בן ציון ואין א.צ. גרינברג לכל הפחות — הרי אסור בשום פנים ואופן לקבל את הדברים אטילו כראשי-סרקים ל"טרטוט עולמו של הסופר וחוגו הרוחני. הסופר הדגול מתחיל את מגיני אבני הפינה של עולמו בתנ"ך — ומסיים אותו ברמב"ם. מאו כשמונה מאות שנה סבורים אתם, מדבר שפמה היה העברית? לא, קרקע-עולם היא העברית, ומעיין היצירה לא חדל בה, וזה למעלה מהמש מאות שנה נובעות מימיתן גם לשונות אחרות שהעם היהודי שימש בהן, ובראשן יידיש. כל אלה ביחד, עד עצם ימיו של ענגון, ובתוך ימיו, ועד עצם היום הזה — הם חוג עולמו, הם אויר גשימתו, בין שהוא מקבל ובין שהוא מתקומם, בין שהוא ממשך ובין שהוא מהפך ומחזיר גלגל לסדמתו.

לדבר על השפעות ולהחשיב אותן פחות או יותר, או אף לבטלן מכל וכל — הרי זו זכותו הלגיטימית של כל סופר ושל כל מבקר, בשעה שמדבר בר על השפעות הבאות מרחוק, מעבר למחיצת לאומית ולשונית, או מעבר לזמנים ותקופות.

אבל יניקתו של סופר מקרקעו שלו, מסביבתו הלשונית והספרותית שלו, אינה עומדת בכלל לשום זכות, ואינה תלויה כלל בשאלה מה עולמו וכיצד נטל וממי נטל. אפילו עקר עצמו מן הדור וממסילתו ופתח לעצמו שערים חדשים ורחיק לאופקים שלא ידעו וקשר עצמו ליתדות-קדומים — עדיין הוא בנה של תקופתו ונטע של קרקע גידולו.

כיצד אפשר לתאר בכלל את ענגון בלי הספרות העברית. תחזיקו? כיצד אפשר לתאר אותו בלי העובדה הפשוטה לכאורה של עתונות עברית, ערי כיום עבריים, סופרים ומשוררים, ואולי בעיקר קוראים עבריים חדשים, חגיגות של הספרות החדשה?

אבל אין צורך לתצנע את חלקה של הספרות העברית רק בגדר המצב העשיר-הברתי שהניחה להתפתחותה של הגאון, היא נהנה לו חובה מכלי הלשוניים, היא נהנה לו אקלים רוחני בתורתה. לגאולה תדור ותעם הגיעה

לידי הצגת השאלות החמורות והעמוקות, שעליהן הרשתת בניין יצירתו של ענגון, שאמנם ואכן הציע דרך חדשה והגשים אותה להפליא. הרושם שאתם עשויים לקבל, אקדמאים נכבדים, כאילו ענגון הוא מ"שיר איהו קו ישר היוצא מתורת-משה בסיני ומשך דרך שירת הלויים — הוא, רוסם מוטעה. במקרה הטוב ביותר ניתן להסכים כי הוא מהווה את מתיחות-קשת-המעגל במקום שהוא חדל להתרחק מבסיסו, ושואף להתקרב אליו שוב — אבל הרי כל דורך בקשת יודע, כי כדי להשיג אותה מתיחות גמושה ורוטטת של קשת יורת-הצבים קש צורך לא רק בכוח סוגר-מעגל — אלא גם בכוח מותח מעגל, ב.כ.ח. מ.ח.ח.ק. לכתוב שיר פורים ומעשיות, שירים ורומאנים ר"ל — ועם זאת, להיות כננס של לוי-המקדש — זאת יכול להרשות לעצמו רק בנה של הספרות העברית החדשה, רק תלמידם הישיר והנאמן של ביאליק ודורי.

סיכומו של דברי זה הוא: שפעו גא לעצמם של חסידים והיי קים, והטיסו גא לנאומו של ענגון, בקטע חזן על חוג עולמו וסביבתו הרוחנית-הספרותית — פרק קטן על הספרות העברית. תחזיקו. ומדבר דרוש לא למען ידיעותיכם בספרות העברית, סוף סוף, לא קיבלתם על עצמכם ללמוד ספרות עברית. הדבר הדיש לבען ידיעותיכם בענגון — זה הרי סוקרסוף מענינכם, לטעות עד דצמבר הבא.

מרק נוסף: זה לא יסחית מכוונתו של ענגון, אלא יוסיף עליו, אמנם הנה נוסף הרבה יותר על כבודו אילו וכר בעצמו לחסיה את הפרק הזה.

מ.ש.